

Stages: lekker belangrijk!

*Een onderzoek naar de kwaliteit van stagebegeleiding in het
Nederlands Hoger Onderwijs*

Interstedelijk Studenten Overleg
Bemurde Weerd O.Z. 1, 3514 AN Utrecht
T 030-230 26 66 / F 030-230 44 11
E iso@iso.nl / I www.iso.nl

Utrecht, december 2005

Voorwoord

Het volgen van een stage is een belangrijk onderdeel van de vorming van studenten binnen het hoger onderwijs. Voor alle partijen is het volgen van een stage belangrijk: voor de student, voor de universiteit of de hogeschool en voor de arbeidsmarkt. Voor de student uiteraard op de eerste plaats, omdat deze kennis opdoet van wat er allemaal te koop is op de arbeidsmarkt. Daarnaast leert een student zichzelf ontplooiën en kan hij de dingen die hij in de studie heeft geleerd rechtstreeks in de praktijk toepassen. Ook kan de student de opgedane ervaringen uit de stage weer meenemen naar de universiteit of hogeschool. Dat is dan ook het voornaamste voordeel voor de instellingen zelf. Voor de arbeidsmarkt tenslotte is het goed om jonge en kritische mensen te laten deelnemen aan het arbeidsproces.

Kortom: stages zijn lekker belangrijk. Wanneer het ISO dan vanuit verschillende hoeken van haar achterban hoort dat er klachten zijn met betrekking tot het volgen van stages, gaat er een rood lichtje branden. Zeker in de nieuwe bachelor-masterstructuur, waar er opeens een knip zit in het gehele onderwijsprogramma, is het van groot belang dat stages niet een ondergeschoven kindje worden. Na diverse klachten is een onderzoek dan ook op zijn plaats.

Het resultaat ervan ligt nu voor u. Het traject hier naartoe is niet zonder slag of stoot verlopen. Grote dank gaat uit naar Nobiles Media, de uitgeverij die gespecialiseerd is in arbeidsmarktcommunicatie gericht op de hoogopgeleide starter, hbo'ers en academici. Met hen heeft het ISO gezamenlijk de vragenlijst opgesteld en van hen kregen wij tevens de emailadressen van studenten die stage hebben gelopen in Nederland. Daarnaast wil het ISO ook graag de convenantpartners Integrand Nederland en AIESEC Nederland bedanken. Zij hebben ons veel input gegeven over het belang van stages.

Rest mij niets meer dan de lezer veel plezier en wijsheid te wensen met dit rapport.

Evelien van Roemburg
Voorzitter ISO

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Opzet en uitvoer van het onderzoek	5
3	Onderzoeksresultaten	6
3.1	Voor de stage	6
3.2	Tijdens de stage	7
3.3	Na de stage	8
4	Conclusies	9
5	Aanbevelingen	11

Inleiding

Bij het volgen van een opleiding aan een Nederlandse instelling van hoger onderwijs worden studenten opgeleid voor een functie op de arbeidsmarkt die in de lijn ligt van de genoten opleiding. De student wordt veelal overladen met vakgerelateerde theorieën en methodologische kennis, zonder hierbij geschoold te worden in vaardigheden die in de praktijk nadrukkelijk van pas kunnen komen.

Wanneer de student de opgedane kennis in praktijk wil brengen, kan hij ervoor kiezen om tijdens, of kort na de studie, een stage te gaan volgen. Dit biedt de mogelijkheid om een bedrijf of organisatie eens van binnen te zien en te ervaren hoe het is om een fulltime baan te hebben. Voor bedrijven biedt het aannemen van stagiairs ook verschillende voordelen. Vaak brengen studenten actuele kennis van hun vakgebied mee de organisatie in, en kunnen bedrijven aan hun toekomstige werknemers laten zien wat zij te bieden hebben.

“Meer mensen zouden stage moeten lopen, bij mijn universiteit lijkt er eerder een ontmoedigingsbeleid plaats te vinden vanuit de faculteiten.”

Je zou verwachten dat om bovenstaande redenen het volgen van stages door zowel bedrijven als onderwijsinstellingen gestimuleerd en goed begeleid wordt. Het ISO (Interstedelijk Studenten Overleg) ving echter uit haar achterban geluiden op dat dit lang niet altijd het geval is. Volgens verschillende studenten ontbreekt het in een aantal gevallen met name aan gedegen begeleiding vanuit de onderwijsinstelling.

“Ik heb een superstage gehad ondanks dat mijn hogeschool zeer weinig deed. Ik kan me voorstellen dat sommige mensen wel meer begeleiding nodig hebben of willen.”

Het ISO heeft naar aanleiding van deze geluiden in het voorjaar van 2005 dit probleem aangekaart bij de huidige staatssecretaris van Onderwijs, de heer Rutte. Tijdens het officiële overleg van de studentenorganisaties en de staatssecretaris in de Studentenkamer verklaarde de staatssecretaris dat hij het zeer ernstig zou vinden indien er daadwerkelijk problemen zouden spelen. Het ISO verzocht vervolgens de staatssecretaris een onderzoek in de gelasten dat de Onderwijsinspectie zou moeten uitvoeren. De heer Rutte wilde echter eerst de aard van de klachten duidelijker op een rij hebben.

Het ISO heeft aldus besloten met hulp van Nobiles Media een landelijk onderzoek uit te voeren naar de begeleiding van studenten vanuit de onderwijsinstelling bij het lopen van een stage. De resultaten en bijbehorende conclusies en aanbevelingen zijn te vinden in dit rapport.

Opzet en uitvoer van het onderzoek

Voor het verkrijgen van representatieve resultaten is er een enquête verstuurd onder een groot aantal studenten aan verschillende Nederlandse onderwijsinstellingen. Van de verstuurde enquêtes werden er in totaal meer dan duizend ingevuld teruggestuurd. Hierdoor is een helder beeld verkregen van de kwaliteit van de stagebegeleiding.

De enquête is in grote lijnen ingedeeld in drie verschillende onderdelen. Allereerst is de student gevraagd naar zijn situatie voordat hij aan de stage is begonnen. Was het een verplichte stage of heeft de student er zelf voor gekozen? Heeft de student hulp gehad bij het zoeken naar een geschikte plaats en hoe heeft hij deze hulp ervaren? Had de student een duidelijk beeld van het doel van de stage?

“Eigenlijk heeft zij mij alleen het emailadres gegeven van een persoon bij een instelling. Verder heb ik alles zelf geregeld, maar ik heb mijn stagebegeleider wel gedurende dit proces continu ingelicht.”

In het tweede gedeelte is de student naar zijn ervaringen en eventuele problemen gevraagd waar hij mee te maken heeft gehad tijdens de stage. Specifiek is gekeken naar de eventuele verschillen in wat er van de student verwacht werd door het bedrijf en de onderwijsinstelling. Hoe goed was zijn begeleider op de hoogte van de situatie binnen het bedrijf of organisatie waar de student werkzaam was? Kon de student zijn vooraf opgestelde doelen realiseren tijdens zijn stage?

“Mijn stagebegeleider weet helemaal niks van het onderwerp waar ik een stageverslag over moet schrijven. Kortom: ik als student heb geen stagebegeleider gekregen die van de inhoud van de opdracht veel verstand heeft.”

In het derde gedeelte van de vragenlijst is aandacht geschonken aan de manier waarop de student terugkijkt op de stage die hij heeft gelopen en hoe hij daarin begeleid is. Wat heeft de student aan kennis en ervaring opgedaan? Heeft hij ervan geleerd wat hij had gehoopt? Kwamen de verwachtingen van de onderwijsinstelling en het bedrijf/organisatie met elkaar overeen?

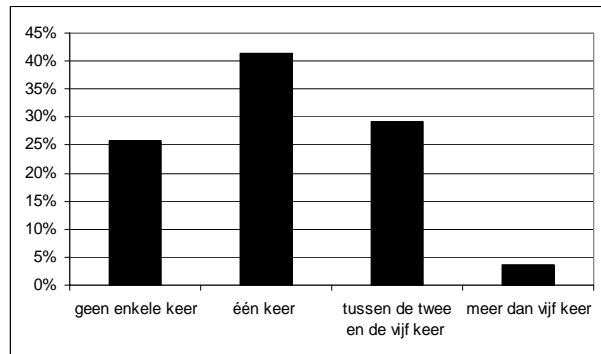
De respondenten werd tot slot de mogelijkheid geboden om persoonlijke anekdotes of ervaringen te vertellen ter illustratie van de antwoorden die zij gegeven hadden in de enquête. Uiteraard kunnen hieruit geen statistische gegevens worden gehaald, maar in veel gevallen gaven deze ervaringen een bruikbare aanvulling op de onderzoeksresultaten in het rapport.

Onderzoekresultaten

Net als de enquête zijn de resultaten van het onderzoek opgedeeld in drie gedeelten. Allereerst zullen de vragen behandeld worden met betrekking tot de aanloop naar de stage. Vervolgens komen de ervaringen en mogelijke problemen bij het lopen van de stage zelf uitgebreid aan bod. Tot slot wordt de nasleep van de stage en de opgedane kennis behandeld.

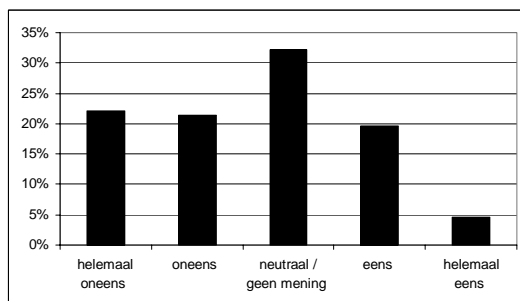
Voor de stage

Gemiddeld duurt een stage bij een Nederlands bedrijf of organisatie vijf maanden. Veel studies stellen dan ook een minimum aantal maanden/uren verplicht waar de stage aan moet voldoen. De student krijgt in de meerderheid van de gevallen een stagebegeleider toegewezen. Wat betreft de plaats waar stage wordt gelopen is de hand van de student beter zichtbaar. In 70% van de gevallen kiezen studenten er voor om zelf op zoek te gaan naar een geschikt(e) bedrijf/organisatie om stage te lopen.

Figuur 1: Aantal gesprekken voorafgaand aan de stage

Ruim 40% van de studenten geeft aan dat zij slechts één gesprek hebben gehad met hun stagebegeleider voordat zij aan de stage begonnen. Meer dan een kwart van de studenten geeft aan niet één gesprek te hebben gehad voordat de stage aanving. De overige studenten hebben twee of meer gesprekken gevoerd. (zie figuur 1)

Figuur 2: Hulp voor aanvang van de stage

Slechts minder dan een kwart van de studenten is het eens met de stelling dat de stagebegeleider genoeg heeft geholpen met mogelijke problemen voordat de stage begon. Daarentegen is een opvallend grote meerderheid van 76% niet positief over deze stelling. (zie figuur 2)

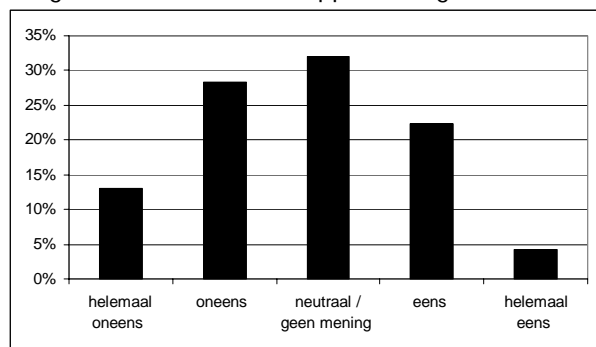
Voor een goede stageplek moet de student vaak een of meerdere sollicitatiegesprekken voeren. Aangezien veel studenten hier geen ervaring mee hebben, zou begeleiding op dit vlak te verwachten zijn. Echter, slechts 35% van de respondenten antwoordt positief op de stelling dat zij vooraf geleerd hebben hoe zij zichzelf moeten 'verkopen'. De meerderheid is hierin neutraal of zegt het duidelijk oneens te zijn met deze stelling.

Tijdens de stage

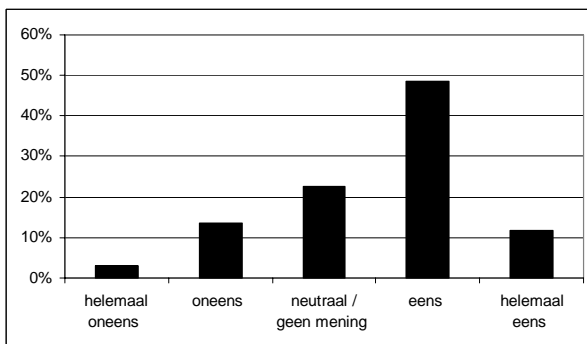
Wanneer de student eenmaal is begonnen aan de stage zegt hij gematigd positief te zijn over de wijze waarop hij begeleid is wanneer hij problemen had. In 35% van de gevallen zegt de student het eens te zijn met de stelling dat zijn begeleider hem heeft geholpen met problemen *tijdens* zijn stage. Ook hier is weer een grote groep studenten die vinden dat zij matig of ronduit onvoldoende zijn begeleid bij problemen tijdens de stage.

Opmerkelijk is het grote aantal studenten dat zegt geen leerdoelen voor zichzelf te hebben geformuleerd. Maar liefst 35% van de studenten die gereageerd heeft, zegt dit niet te hebben gedaan. Klaarblijkelijk wordt dit door de onderwijsinstellingen lang niet altijd van studenten verwacht.

Eerder werd al aangegeven dat studenten in de meeste gevallen slechts één keer met hun begeleider praten voordat zij aan de stage beginnen. Logisch gevolg daarvan is de vaak oppervlakkige kennis van de begeleider met betrekking tot de problematiek die speelt binnen de organisatie waar de student naar wordt uitgezonden. Slechts 22% van de studenten zegt het eens te zijn met de stelling dat hun stagebegeleider zich verdiept heeft in deze bedrijfsproblematiek. Het diagram wijst verder uit dat de groep studenten die de kennis van de begeleider – wat betreft de bedrijfsproblematiek – tekort vindt schieten groter is dan de groep die de kennis van de begeleider acceptabel vindt. (Zie figuur 3)

Figuur 3: Kennis van de bedrijfsproblematiek

Een onderwijsinstelling heeft per opleiding bepaalde eindtermen waaraan de student bij afronding van de opleiding aan dient te voldoen. Onderwijsinstellingen die hun studenten verplichten een stage te lopen zullen dus ook bij de stageplek bepaalde verwachtingen hebben. Aan de andere kant zullen bedrijven en organisaties vanzelfsprekend ook een aantal verwachtingen hebben van de stagairs die zij in dienst nemen.

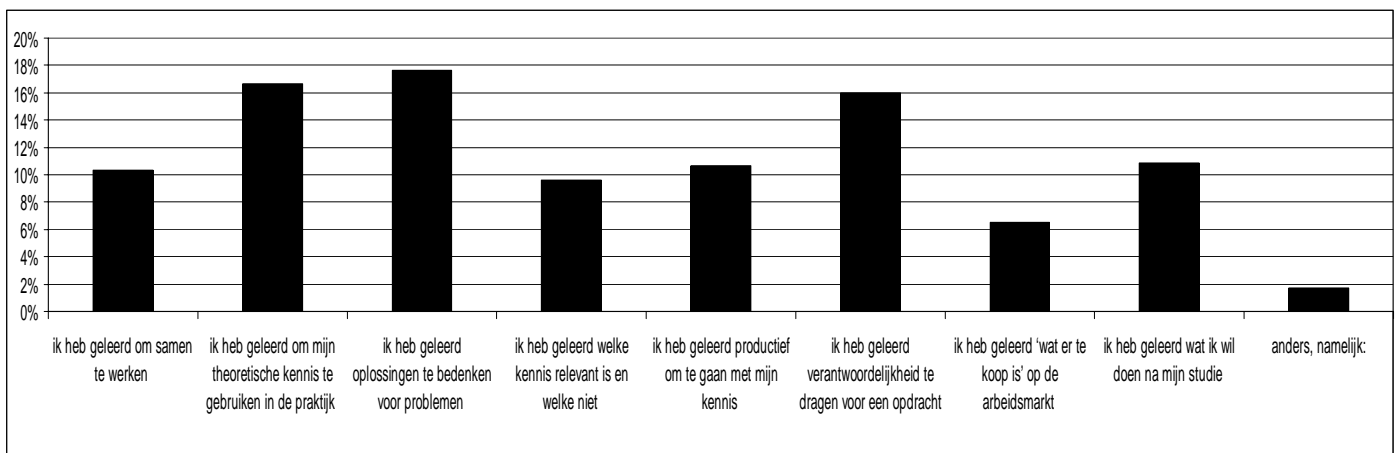
Figuur 4: Balans tussen verschillende verwachtingen

Een ander interessant punt zijn de verwachtingen waaraan de student moet voldoen. Aan de ene kant zijn er de verwachtingen van de onderwijsinstelling (stage-verslag, praktijkervaring, leerdoelen) en aan de andere kant de verwachtingen van het bedrijf waar de student de stage volgt (prestaties, toepassen van kennis, leerdoelen). Een krappe meerderheid van de studenten zegt een goede balans te hebben kunnen vinden tussen de verschillende verwachtingen. Toch is er een grote groep van 35% die zegt hiertoe niet in staat te zijn geweest. In deze gevallen verschilden de verwachtingen die aan hen gesteld werden door de twee partijen dus in dergelijke mate dat het evenwicht verstoord werd. (Zie figuur 4)

Na de stage

Studenten blijken achteraf redelijk positief te zijn over hun stage. Ze geven aan dat het lopen van een stage hun studie en persoonlijkheid heeft verrijkt. Vrijwel iedere student heeft een stageverslag moeten schrijven en is hierop door zijn stagebegeleider beoordeeld. Slechts de helft van de studenten geeft aan dat zij op dit stageverslag een constructieve beoordeling hebben gehad van hun begeleider.

Veel studenten geven aan nuttige en/of vriendschappelijke contacten over te hebben gehouden aan hun stageplek. Ook geven ze aan dat zij tijdens het lopen van de stage geleerd hebben samen te werken, hun theoretische kennis toe te passen op de praktijk en oplossingen hebben leren bedenken voor vakgerelateerde problemen. In de onderstaande figuur staan de voornaamste eindbeoordelingen op een rijtje. (zie figuur 5)

Figuur 5: Beoordeling na afloop van de stage

Conclusies

Gezien het grote aantal studenten dat gereageerd heeft op de enquête kan allereerst geconcludeerd worden dat het verkregen beeld van de stagebegeleiding aan de Nederlandse onderwijsinstellingen representatief is.

Over het algemeen kan gesteld worden dat studenten op een meerderheid van de vragen gematigd positief gereageerd hebben. Studenten zijn met name positief over het lopen van de stage, de zaken die zij hier hebben geleerd en de opgedane ervaringen. Geconcludeerd kan worden dat de meeste zaken rond en op de stageplek redelijk tot goed geregeld zijn. Het ISO is blij om dit te constateren: het geeft aan dat studenten door hun stageplek serieus worden genomen.

“Maar heel vaak was de stagebegeleider niet beschikbaar om overleg mee te plegen. Het duurde werkelijk twee tot drie weken voordat ik de stagebegeleider te pakken had. Ik heb dit als erg negatief ervaren, dit mag bij andere studenten echt niet meer voorkomen.”

Een aantal belangrijke zaken vallen echter op wanneer het de begeleiding van de studenten vanuit de onderwijsinstellingen betreft. Allereerst lijkt het contact dat studenten hebben met hun stagebegeleider voorafgaand aan de stage niet voldoende voor een goede voorbereiding. Studenten geven aan dat zij in een meerderheid van de gevallen slechts één gesprek gevoerd

hebben met iemand van hun onderwijsinstelling. Tevens blijken de begeleiders vaak niet goed op de hoogte te zijn van de situatie en mogelijke problemen die spelen binnen de organisatie of het bedrijf waar de student stage zal gaan lopen. Het ISO vindt dit een slechte zaak: met een goede voorbereiding en een goed voortraject valt of staat het succes van een stage. Wanneer een student tijdens het voortraject niet goed begeleid wordt, is de kans groot dat de student afhaakt nog voordat de stage überhaupt goed en wel begonnen is.

Gedurende de stage lijkt de student over het algemeen positief over de wijze waarop zij begeleid wordt. Echter, wat hier voornamelijk opvalt is dat een groot deel van de studenten zegt geen leerdoelen voor zichzelf te hebben hoeven geformuleerd. Dit zou impliceren dat de student tijdens zijn stage geen duidelijk doel voor ogen heeft van wat hij aan het eind hoopt te hebben bereikt. Ook dit is terug te leiden op een slechte begeleiding vanuit de onderwijsinstelling. Immers, men is vanuit de studie verplicht inhoudelijk de stage tot een goed resultaat af te ronden. Wanneer de student nauwelijks een idee heeft van wat wel en wat niet als goed resultaat kan worden aangemerkt, is te verwachten dat hij 'een beetje in de ruimte zwerft'. Dit zal dan ook zeker de inhoudelijke diepgang van een dergelijke stage niet ten goede komen en zet de leereffecten van een stage sterk onder druk.

Tevens blijken verwachtingen van de student vanuit de onderwijsinstelling en de betreffende organisatie/bedrijf aan de hand van de resultaten lang niet altijd goed op elkaar aan te sluiten. Een deel van de studenten geeft aan moeite te hebben gehad om een balans te vinden tussen de verschillende verwachtingen. Het is te eenzijdig om te oordelen dat de verplichting tot balans geheel op de schouders van de instellingen behoort te rusten, maar de onderwijsinstelling is zeker wel deels debet aan een slechte balans tussen de instelling en de stageplek. Ook hier schieten de onderwijsinstellingen wederom te kort.

“In de ogen van het bedrijf was het doel een goed en bruikbaar onderzoek afleveren. In de ogen van mijn stagebegeleider was het doel om een wetenschappelijk stuk te schrijven. Dit heeft tot veel conflicten geleid en tot heel wisselende beoordelingen: een 6 van de universiteit en een 8 van mijn stagebedrijf.”

Na de stage zijn de studenten over het algemeen positief. Het overgrote deel dient een stageverslag te schrijven dat beoordeeld wordt door hun stagebegeleider en/of een of meerdere personen binnen de organisatie waarin zij stage hebben gelopen. Vaardigheden als constructief samenwerken, problemen oplossen en het toepassen van theoretische kennis in de praktijk lijken goed verworven te kunnen worden bij het lopen van een stage. Over de procesmatige inhoudelijke aspecten is het ISO derhalve goed te spreken.

“Ik heb geen goede feedback van mijn stagedocent gehad, wat geldt voor beide stages die ik heb gelopen. Na twee jaar regelmatig contact met hem, weet hij nog steeds niet hoe ik heet. Lekker geïnteresseerd, maar niet heus.”

Aanbevelingen

Gezien de uitkomsten van het onderzoek ligt het voor de hand de aanbevelingen voornamelijk te richten op de rol van de onderwijsinstellingen bij de begeleiding van studenten tijdens het volgen van een stage. Zowel bij de voorbereiding van de stage als tijdens de stage zelf schiet de begeleiding soms ernstig te kort. Dit is om meerdere redenen een probleem: in de eerste plaats brengt dit een grote onzekerheid voor de student met zich mee. Het regelen van een stage is op zich al genoeg werk; het is derhalve bijzonder wenselijk als de onderwijsinstelling de student hier in goede mate in ondersteunt.

Ten tweede is het voor de onderwijsinstelling van groot belang dat er kennis is over datgene waar de student mee bezig is. Een stage is een belangrijk onderdeel zijn van de opleiding, mits deze ook inhoudelijk aansluit bij het te volgen curriculum. Aan de ene kant is het van groot belang dat de begeleider over voldoende kennis van de bedrijfspraktijk van de stagiair beschikt. Aan de andere kant kunnen leerdoelen, die in samenspraak met de begeleider zijn geformuleerd, zorgen voor een hoger leereffect van de stage. Wanneer er geen leerdoelen hoeven te worden geformuleerd, heeft de stage enkel de rol van werkverschaffing. Met behulp van de leerdoelen is het vervolgens ook voor de student zelf duidelijk wat er van hem of haar verwacht wordt – van zowel de onderwijsinstellingen als het bedrijf waar de stage plaatsvindt.

Tot slot is goede begeleiding vanuit de onderwijsinstellingen cruciaal voor de stagebedrijven en – ondernemingen zelf. In veel gevallen volgen studenten een stage in het Midden- en Kleinbedrijf (MKB). De bedrijven in deze sector hebben zelf vaak weinig tot geen mogelijkheid om de stagestudenten extra te begeleiden en een eventuele slechte begeleiding vanuit de onderwijsinstellingen op te vangen. Het is voor hen dan ook van groot belang dat deze begeleiding optimaal is.

“Mijn stagebegeleiding ter plaatse (USA) was heel goed. Vanuit Nederland heeft de begeleiding voor, tijdens en na mijn stage zeer te wensen overgelaten.”

Gezien deze resultaten en conclusies wil het ISO de staatssecretaris van Onderwijs nogmaals oproepen een onderzoek in te stellen naar bovengenoemd probleem. Het ISO is van mening dat haar onderzoek in voldoende mate aangeeft

dat er diverse problemen spelen op de onderwijsinstellingen, waar tot dusver te weinig aandacht aan is besteed. Een meer diepgravend onderzoek vanuit het ministerie is de aangewezen manier om hier dieper op in te gaan. Immers, dit onderzoek van het ISO was slechts verkennend bedoeld en geeft juist een aanzet tot verdere uitdieping.

Daarnaast dienen zowel de brancheorganisaties van universiteiten en hogescholen, de VSNU en de HBO-Raad, meer aandacht te besteden aan deze problematiek. Het ISO is van mening dat bij deze organisaties een zware verantwoordelijkheid ligt om de huidige problematiek aan te pakken. In het onderzoek vanuit het ministerie zullen deze twee organisaties dan ook meegenomen dienen te worden.

